

Socialdepartementet

Remissvar över betänkandet För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

S2023/03032

Institutet för mänskliga rättigheter (institutet) yttrar sig över betänkandet **För barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)**. Yttrandet sker inom ramen för institutets uppgift att främja säkerhetsställandet av de mänskliga rättigheterna i Sverige, med utgångspunkt i våra grundlagar och för Sverige folkrättsligt bindande förpliktelser inom området mänskliga rättigheter. Institutet har även en särskild roll som oberoende nationell mekanism enligt artikel 33.2 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (funktionsrättskonventionen).

Sammanfattning

Utredningens uppdrag syftade till att garantera att barn som placeras utanför hemmet alltid ska garanteras trygghet, säkerhet och en i övrigt god vård. En del av utredningens uppdrag var att ta fram förslag som utgår från vad barn och unga med erfarenheter av samhällsvård själva uttrycker. För att få underlag till det har utredningen tagit fram en beskrivning av vad som behöver bli bättre i dagens samhällsvård med fokus på vårdkedjan och barns och ungas delaktighet.

Institutet konstaterar att utredningen på ett föredömligt vis har samlat in upplevelser från barn som befunnit sig i samhällsvård och placerat dessa barns erfarenheter i centrum för förslagen. Institutet ser mycket positivt på att utredningen utgått från barns egna erfarenheter av samhällsvården och att de genom detta erbjudit barnen möjligheten att påverka utredningens slutsatser vilket ligger i linje med artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Institutet är **positiv** till utredningens förslag, men vill understryka att frågorna måste ses som en helhet och att det är viktigt att förslagen behandlas på detta vis. Detta innebär exempelvis att effekten av att göra de föreslagna förändringarna inom socialtjänsten men inte inom skola och vård riskerar att försvaga effekten som utredningen försöker uppnå. Då utredningens förslag kommer att kräva förändringar inom hela vård- och omsorgskedjan för att få effekt är det viktigt att förslagen genomförs på ett strukturerat vis i alla delar.

Utredningen är som sagt mycket omfattande och innehåller ett mycket stort antal förslag. Institutet ser mycket positivt på att utredningen på ett tydligt sätt lyfter barnets rätt till en jämlik hälso- och sjukvård och tandvård, en väl fungerande skolgång, en starkare rätt att framföra klagomål och få dessa beaktade samt möjligheten till fortsatt vård och samhällsstöd för unga efter de fyllt 18 år.

Konkret innebär detta:

- Institutet **tillstyrker** utredningen i sin helhet.

Synpunkter

4.4.5 Nationell struktur för uppföljning och analys

Utredningen föreslår brukarundersökningar med barn och unga, familjehem, HVB och stödboenden vart fjärde år samt att individ- och mängdstatistik samlas in från kommuner och myndigheter på årlig basis. Modellen följer en väletablerad struktur för datainhämtning, men trots sina fördelar hade institutet uppskattat om barnens röst varit tydligare i denna del då institutets bedömning är att barn också kunnat vara delaktiga i att ta fram en modell för att inhämta kunskap om deras situation. Det är möjligt att detta inte skulle förändrat utredningens förslag, men det är en återkommande brist i utredningar att barnens röster exkluderas då det kommer till kunskapsinhämtning om deras livssituation. Institutet hade uppskattat om utredningen varit tydligare med om alternativa uppföljningsmetoder övervägts och hur barnen i så fall varit delaktiga i detta arbete. Risker är annars, vilket inte är unikt för just denna utredning, att datainsamling från barn inte ger barn möjlighet att uttrycka det som är viktigt för dem.

9.7.5 Hälsa- och sjukvård på basnivå på plats i de särskilda ungdomshemmen

Utredningen konstaterar att det behövs ett tydligare hälso- och sjukvårdsansvar för Statens institutionsstyrelse (SiS) och landar i slutsatsen att SiS bör ha ansvar för personal som ger hälso- och sjukvård på basnivå på de särskilda ungdomshemmen. Utredningens resonemang är i stora delar rimligt, men med tanke på de missförhållanden som rapporterats mellan barn och personal på de särskilda ungdomshemmen kan det också finnas en fördel att psykologer, sjuksköterskor och läkare uppfattas som neutrala i relation till SiS. Risken att vården störs av en brist på tillit mellan barn och vårdpersonal som är anställda av SiS är påtaglig. Institutet hade gärna sett att denna aspekt hade vägts in i diskussionen.

12.1 Konsekvensanalys

I konsekvensanalysen lyfter utredningen frågan om barn med funktionsnedsättning då dessa är överrepresenterade bland barn i samhällsvård. Utredningen konstaterar att gruppen inte behövde lyftas separat då all vård ska ske utifrån det individuella barnets behov. Institutet delar inte utredningens slutsats då vi vet att den typen av generella antaganden ofta riskerar att osynliggöra de specifika behov barn med funktionsnedsättning kan ha. Institutet hade uppskattat att det hade funnits ett tydligare resonemang kring detta och en redogörelse för om det framkommit i möten med barn med funktionsnedsättning. Nu framgår det inte om det fanns barn med funktionsnedsättning bland barnen utredningen träffade och om deras erfarenheter i så fall skilde sig från övriga barn i samhällsvård.

Ärendets handläggning

Detta remissvar har beslutats av direktören Fredrik Malmberg och föredragits av utredaren Jonas Karlsson. I den slutliga beredningen har även ställföreträdande direktör Charlotte Palmstierna och enhetschef för Utredning och analys Karin Schulz deltagit.

Fredrik Malmberg

Direktör